

opusdei.org

D'amagatall en amagatall "Memòria ingènua"

Llibre escrit per Alfons Balcells
Gorina (1915-2002), publicat per
l'editorial La Formiga d'Or.

10/01/2011

Aviat vam saber-ho. Dilluns 20, una colla de gent que no s'identificaren van entrar al portal del carrer Balmes 129, i van pujar directament al nostre pis. Digueren que volien fer un registre. Buscaven, pel que van dir de primer, militars. Però, no els

havien agafat tots? Bé, sí, però tenien col·laboradors: falangistes armats, requetès revolucionaris, terroristes monàrquics, clandestins i radicals.

En arribar a la meva habitació, hi van trobar una carta del bisbe Irurita dirigida a mi, i alguns papers de l'AUEC. Ja tenien el que buscaven? Els llüïen els ulls, amb feresa, quan van preguntar:

–De qui és, això?

Era meu. Però no ho vam reconèixer. Com si aquells papers haguessin anat a parar allà pel seu compte. Van dir que tornarien a buscar el propietari d'aquells documents, per fer-li unes preguntes. Devien pensar que era una persona que havíem acollit a casa. Només el volien a ell, deien.

Van baixar un moment al portal i van demanar al porter referències nostres. Li devien preguntar si coneixia l'Alfons Balcells, i en dir-los

que li semblava que jo era a dalt i que era molt estrany que no m'haguessin vist, volien tornar a pujar de seguida al primer pis, per endur-se'm. Per sort, el mateix porter salvà la situació, en demanar-los que no pugessin de seguida, sinó que tornessin al cap d'una estona: "Si no, tothom sabrà que jo l'he denunciat, i per tant ja no podré facilitar-los més informació, perquè els altres veïns desconfiarien de mi", devia dir-los. Aquells homes, per sort, li van fer cas, i el porter, que jugava a les dues bandes –què podia fer, si no?– pujà immediatament a informar-nos de tot. Realment es portà bé, d'acord amb les possibilitats amb què podia comptar en aquelles circumstàncies.

Per tal com el porter ens havia dit, en pujar a casa, que aquella gent estaven especialment interessats a localitzar-me a mi, me'n vaig anar de seguida, amb la intenció de no tornar per res a casa.

Vaig decidir, de moment, anar al Clínic.

Després, va trucar la tieta Isabel, germana de la meva mare, i va dir que si es quedaven allà, tots corrien perill, perquè “esteu molt significats”. Els pares es traslladaren de seguida, amb els dos petits, a casa la tia Isa, que vivia al carrer Mallorca 318, i el Santiago se n'anà a casa d'un altre oncle, Alfons Par Tusquets, al carrer Rosselló 321.

A les poques hores de la fugida, vam saber pel mateix porter, a qui algú va anar a veure per assabentar-se si havia passat res més, que s'havia presentat una altra patrulla a casa. Deia que no eren els mateixos indocumentats d'abans, sinó que s'havien presentat com de la FAI. Regiraren tot el pis i, despitats segurament en no trobar-hi ningú, es van rescabalar emportant-se tot el que van poder. I com que van trobar

unes quantes dades interessants, en acabar la neteja del pis van anar a visitar l'aparellador que treballava amb el meu pare, Juan José Nieto Puchol, que vivia al mateix carrer de Balmes, al número 81. Gràcies a Déu, aquesta pista no els va servir, perquè en Nieto no tenia cap notícia que la família Balcells no estigués, com sempre, a la seva casa de Balmes 129. I els ho va dir tan convençut i de bona fe, que se'l van haver de creure. Més tard, vam centralitzar a cal Nieto bona part de la correspondència de la família.

Sembla que aquella mateixa patrulla de la FAI –si més no, les descripcions que uns i altres feien d'alguns dels seus integrants coincidien– fou la que es dedicà durant aquelles primeres setmanes a seguir la pista de les famílies que apareixien al catàleg de la Congregació mariana de la Immaculada, i a ells cal carregar els morts de la família Udina

Martorell, dels Carsi Vergez, dels Esquirol, i altres.

A un dels germans Udina que va sobreviure el van donar per mort fins al final de la guerra. El meu germà Santi conserva una carta meva de l'abril del 39, en la qual li preguntava: «És cert que l'Udina ha “ressuscitat”? No me n'havies dit res!»

Si els de la FAI repassaven les llistes de la Congregació, una altra patrulla, que deien que era de la UGT, anava per les cases dels del Foment de Pietat.

El tiet Alfons Par, a la casa del qual s'havia traslladat en Santi, era membre del Foment. Fou crivellat al cap de pocs dies, ell que sempre parlava de les bones relaciones que tenia amb els de la FAI. En efecte, no el van matar els de la FAI, sinó els de la UGT. La primera notícia de la seva

mort la vaig tenir jo, que em vaig trobar el cadàver al dipòsit del Clínic.

Alfons Par, que tenia llavors 57 anys, era conegut com a expert en Shakespeare i en lingüística catalana (va tenir diferències amb Pompeu Fabra, la “rigidesa normativa” del qual, tal com deia ell, va combatre), com a comerciant batallador al Centre Cotoner de Barcelona, com a melòman (Wagner, sobretot, l’entusiasmava) i com a regidor de l’ajuntament de Barcelona, a l’àrea d’hisenda.

Però els de la patrulla ni sabien qui era, aquell desgraciat: l’únic delicte que li podien imputar per matar-lo, era que sortia a les llistes del Foment de Pietat. La família Par va perdre altres membres, al llarg de la guerra. Jo vaig estar uns dies amagat amb la vídua i uns quants fills, poc temps després, a la mateixa casa, i vam viure de prop una més de les

tragèdies que assotaren tantes famílies que, per ser nombroses, cada dia estaven amb l'ai al cor, esperant una nova fatal.

La notícia de la mort de l'oncle Alfons va fer que els pares es traslladessin de nou, ara a casa d'una germana del pare, viuda, la tieta Consol, per no comprometre la tia Isa. Però com que en aquella casa, al carrer Mallorca 306, ja s'hi havia refugiat el tiet Ramon, el mossèn, els pares decidiren de seguida anar-se'n a una pensió, al xamfrà Mar-Besòs de Pau Claris-Aragó, anomenada Pensión Sidur.

Tampoc no durà gaire, allò, perquè la pensió era cara, i a més, també hi feien registres. Així doncs, se n'anaren a una altra, la Pensión Micaela, a Roger de Llúria-Consell de Cent, ocupada en bona part per fugitius vinguts de pobles molt diversos de tot Catalunya.

Jo, passats els primers dies arrecerat al Clínic, havia acudit a la *Jefatura* de la policia, a la Via Laietana, per aclarir-los la meva condició apolítica, i també per buscar protecció, o perquè, almenys, els quedés constància que em perseguien uns “incontrolats”. Però no em van fer cap cas. Prou feina tenien. I amb allò va quedar demostrat que, en efecte, els que em perseguien eren uns incontrolats.

Com el meu germà Santi, jo anava i venia d'un lloc a l'altre, sense fer niu enlloc. Passàvem de tant en tant alguna nit amb els pares, fins que un dia ens vam instal·lar tots dos amb ells a la Pensión Micaela.

No tenia por. De fet, un d'aquells dies també em vaig presentar voluntàriament a la seu del Comitè Central de les Milícies Antifeixistes, que es trobava a l'Escola de Nàutica.

La Generalitat, en aquella època, havia perdut tot control dels esdeveniments, i l'esmentat Comitè, creat el 21 de juliol, fou durant dos mesos el veritable centre de poder a Catalunya. La CNT-FAI en tenia l'hegemonia, i el carrer era seu. Fins al setembre, que es va formar un nou govern de la Generalitat que incloïa els anarquistes, no es va dissoldre aquell òrgan de poder paral·lel. I durant aquell temps, havia canviat radicalment la relació de forces polítiques. ERC, fins aleshores hegemònica, va perdre molta influència, i en canvi sorgí amb molta empenta el PSUC, resultat de la unificació dels socialistes catalans amb els comunistes i els del Partit Proletari. La Lliga, en bona part com a resultat de les purgues i les fugides, gairebé havia desaparegut.

M'havia aconsellat que em presentés al Comitè el professor Antoni Trias i Pujol, aleshores flamant president de

l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya. I doncs, vaig anar-hi i els vaig dir que m'havien arribat notícies que em buscaven.

Segurament aquesta temerària ingenuïtat va fer que em contestessin que no tenien res contra mi, i que podia anar-me'n tranquil. El descontrol, a tot arreu, era l'ordre del dia. I els descontrolats, que anaven pertot amb carnets de la FAI o de la UGT, feien la seva.

En una ocasió vaig anar a confessar-me amb un capellà desconegut, que lògicament anava vestit de paisà i que atenia feligresos a la plaça Reial. Ell seia en un banc, arribava algú que tenia prou dades per reconèixer-lo, seia al seu costat i feia el fet. Tot això sembla, vist així, molt sospitos, però en aquelles circumstàncies qualsevol cosa que es fes al mig del carrer era menys perillós que fer-ho a les golfes més amagades de la casa més segura. No sé qui em facilità

informació sobre l'existència d'aquell capellà i sobre la seva disponibilitat per a activitats com aquella, d'altíssim risc. Jo i qualsevol altre que hi anés, podia ser un brètol: ni coneixia aquell mossèn, ni ell em coneixia a mi. Això sí, era un capellà com Déu mana: valent com ell sol. Tampoc no he sabut què se'n va fer.

El novembre, cridaren per la ràdio el meu germà Santi perquè es reincorporés a files –s'havia llicenciat del servei militar, com a alferes, el 1935. I, per tal de donar un pas més cap a la normalització pública de la família, en unes circumstàncies que s'allargaven més del previst, decidí presentar-s'hi.

Va tenir sort: de moment, no el van enviar al front, sinó que li encarregaren la preparació de refugis antiaeris a la caserna Durruti (la que abans i després de la guerra es deia Lepanto), a la sortida sud de

la Gran Via. Pocs mesos durà per a ell la tranquil·litat: a primers de març, l'enviaven a segona línia del front d'Aragó, a Pertusa, a la zona de Barbastre i el riu Alcanadre.

El mes de juny del 37, tanmateix, en Santi era novament a Barcelona, destinat a la Comandància d'obres i fortificacions de la Ciutat Comtal. Això possibilità que tant ell com els pares i els altres germans poguessin tornar a la casa del carrer Balmes, ja sense perill, protegits pel parentiu amb aquell oficial "roig" que era el meu germà gran.